

a mečem. Budou nejen nepřístupné pro lidi, nýbrž stanou se nehostinnými i pro zvěř a ptactvo na věčné časy.“

*Výklad Mordokajova snu
(10,3a—k = 10,4—12 V)*

10 ^{3a} Mordokaj řekl: „Stalo se to od Boha. ^{3b} Vzpomněl jsem si totiž na sen, který jsem viděl o těchto věcech. Nic z toho nevyšlo naprázdno. ^{3c} Malý pramínek se stal řekou. Vzešlo světlo a slunce a mnoho vody. Tou řekou je Ester, kterou král pojal za ženu a učinil královnou. ^{3d} Těmi dvěma draky jsem já a Haman. ^{3e} Těmi pronárody jsou pronárody, shromážděné, aby zahladily jméno židů. ^{3f} Mým národem však je Izrael, ti, kdo volali k Bohu a byli zachráněni. Hospodin zachránil svůj lid a vytrhl nás ze všeho zlého; Bůh učinil divy a zázraky veliké, jaké se nestaly mezi národy. ^{3g} Proto učinil dva losy, jeden lidu Božímu a jeden pro všechny pronárody. ^{3h} Ty dva losy přišly v hodinu a ve chvíli a v den soudu před Boha, a to pro všechny pronárody. ³ⁱ Ale Bůh se rozpomenul na svůj lid a ospravedlnil své dědictví. ^{3k} Ty dny v měsíci adaru budou jejich, čtrnáctého a patnáctého toho měsíce je budou slavít se shromážděním, s radostí a s veselím před Bohem po všechna pokolení až na věky v jeho lidu, v Izraeli.

*Dovětek
(10,3l = 11,1 V)*

10 ^{3l} Ve čtvrtém roce království Ptolemaia a Kleopatry přinesl Dósitheos, prý kněz a levita, a jeho syn Ptolemaios tento list o púrím, o kterém tvrdili, že je pravý a že jej přeložil Lysimachos, syn Ptolemaïův z Jeruzaléma.

KNIHA MOUDROSTI

Kniha Moudrosti, nazvaná tak podle Vulgáty, nazývá se v Septuagintě Moudrost Šalomounova. Podobně jako kanonické

(10,3c) : Est 1,1i.k (3i) : Ex 3,16 (3k) Est 9,21n

mudroslovné knihy Přísloví a Kazatel je i toto dílo připsáno moudrému Šalomounovi (sr 1Kr 5,9nn); jeho autoritou se pisatel kryje a jeho jménem hovoří.

Ve skutečnosti autor spisu není znám. Pravděpodobně jím byl alexandrijský zbožný žid, oddaný víře v Boha otců, který pomocí helénistického vzdělání a filosofie chtěl zabránit postupujícímu rozkladu víry svých souvěrců v egyptské diaspoře. V jádru židovský spis, pocházející z 1. stol. př. Kr., pojednává o zosobněné Moudrosti, která z lidí činí přátele Boží (7,14,27). Ti, kdo se jí dají vést, jsou v Boží ochraně, a utrpení se jich nedotkne. Očím pošetilců se může zdát, že zemřeli, ale oni přebývají ve věčném pokoji. Bůh si je vyzkoušel jako v ohni zlato. Kdo byli věrní, setrvají u něho, najdou lásku a smilování (3,1—9).

Devatenáct kapitol knihy Moudrosti se dá rozdělit do tří oddílů:

a) v prvním (k. 1—5) je srovnáván život zbožných se svévlníky a jejich údělem v den soudu;

b) druhý oddíl (k. 6—9), ukončený modlitbou, je v podstatě chvalo zpěvem na Moudrost, kterou mají především hledat králové;

c) třetí oddíl (k. 10—19) poukazuje na přednosti Moudrosti a její působení v dějinách Božího lidu od Adama až po vstup do země zaslíbené. Končí ostrou polemikou proti pohan-ské modloslužbě a jejímu kultu.

Někteří badatelé poukazují na styčné body mezi Knihou moudrosti a Pavlovými epištolami (12,12—22 sr Ř 9,19—23; 9,15 sr 2K 5,4). Ty jsou ovšem spíše dány dobou a prostředím než přímou závislostí. (Sr též Mdr 3,5n a 1Pt 1,6n).

MOUDROST VEDE K BLAŽENOSTI

Výzva k spravedlnosti

- I** ¹ Milujte spravedlnost, vy soudcové země, smýšlejte o Hospodinu v dobrotě a hledejte ho upřímným srdcem.
- ² Dává se nalézat těm, kdo ho nepokoušejí,

- ukazuje se těm, kdo mu nejsou nevěrní.
- 3 Zvrácené myšlenky totiž odvádějí od Boha, ale jeho moc zahanbuje nemoudré, když ji pokoušejí.
- 4 Moudrost nevejde do zlovolné duše, nebude přebývat v těle podrobeném hříchu.
- 5 Svátý duch kázně prchá před lstí, vzdaluje se od nerozumných myšlenek, v studu se odvrací od nepravosti.
- 6 Moudrost je duch lidumilný, ale nepromine trest rouhačovi za slova jeho rtů; Bůh je zajisté svědkem jeho ledví, dobře vidí do skrytu jeho srdce a slyší všechno, co člověk mluví.
- 7 Duch Hospodinův naplňuje zemi, on, jenž všemu dává řád, zná každou myšlenku.
- 8 Před ním se neskryje nikdo, kdo je na straně bezpráví, trestající spravedlnost ho nemine.
- 9 Spády svévolníka vyjdou najevo, o jeho piklech uslyší Hospodin a ztrestá jeho zvrácenost.
- 10 Vždyť ucho žárlivě milujícího slyší všechno, ani reptání šeptem mu neujde.
- 11 Chraňte se neprospěšného reptání, zdržte jazyk od pomluv, vždyť ani hovor vskrytu neprojde bez povšimnutí a prohaná ústa zabíjejí duši a.
- 12 Nepřivolávejte si smrt pobloudilostí svého života, nevystavujte se záhubě pro činy svých rukou.
- 13 Vždyť Bůh smrt neučinil b, ani se netěší ze zahynutí živých;
- 14 stvořil totiž všechno, aby to bylo,

a Smrt duchovní je horší nežli tělesná (sr Ježíšův výklad přikázání „Nezabiješ!“ Mt 5,21n). Svévolník propadá duchovní smrti už ve svém pozemském životě.

b Bůh stvořil život a podmínky pro život (Gn 1). Smrt je chápána jako důsledek hříchu (Gn 2,17) a bude jednou přemožena (1K 15,26). Podle Mdr 2,24 je smrt dílem ďáblovým.

(1,1) Ž 2,10; :Dt 4,29 Ž 119,2.10 (2) Př 8,17 (7) Jr 23,24 (8) Př 15,11 Am 9,1—3 Sír 39,19 (11) : Ž 95,8 1Pt 3,10 (12) Př 8,36 (13) Ez 18,32 (16) Př 8,36; Iz 28,15

- čemu dal na světě vzniknout, určil k spáse, není v tom smrtící jed; podsvětí nebude kralovat nad zemí.
- 15 Vždyť spravedlnost je nesmrtelná c.

Myšlení svévolníků

- 16 Ale svévolníci přivolali smrt rukama i slovy, měli ji za přítelkyni, proto zchradli; uzavřeli s ní smlouvu, a tak si zasluhují, aby byla jejich údělem.
- 2 1 Zcestně uvažují ti, kdo si mezi sebou říkají: „Krátký a strastiplný je náš život a proti skonu člověka není léku; neznáme nikoho, kdo by unikl z podsvětí.
- 2 Bez svého přičinění jsme se narodili a potom budeme, jako bychom nikdy nebyli. Dech v našem chřípí je jako dým a myšlenka jako jiskra při tepu našeho srdce.
- 3 Když zhasne, tělo se rozpadne v popel a duch se rozplyne jako lehký vánek.
- 4 I naše jméno bude časem zapomenuto a nikdo nevzpomene na naše činy. Náš život se rozplyne jak stopa po obláčku, rozptýlí se jako mlha zahnaná paprsky slunce, sražená jeho teplem.

- 5 Neboť náš čas je jako pomíjivý stín, není možno odložit svůj skon, protože je zpečetěn, a nazpět nepřijde nikdo.
- 6 Nuže tedy, užijme zde dobrých věcí, chopme se všeho stvořeného rychle jako v mládí.
- 7 Opatřme si hojně vybraného vína a vonných mastí, ať nám neujde žádný květ jara.
- 8 Ověnceme se poupaty růží, dřívě než zvadnou d.
- 9 Nikdo z nás ať se nestrání našich radovánek,

c Proto i údělem spravedlivých bude neporušitelnost (sr 2,23 3,4 5,15).

d Vulgáta čte navíc: ať není louky, kterou by minulo naše hýření.

(2,1) : Jb 14,1n (2) Jk 4,14 (4) Jb 18,17; Jb 7,9 (5) 1Pa 29,15 (6n) Iz 22,13 : 1K 15,32 (10) :: Ex 22,21 (11) :: Sír 5,3 (12) Jr 20,10 (13)

- co na tom, když zůstanou následky naší bujnosti,
vždyť to je naše právo a takový náš los.
10 Deptejme chudého, i když je spravedlivý,
nešetřme vdovy,
nemějme ohled na šediny starce ve vysokém věku.
11 Naše síla ať je zákonem spravedlnosti;
co je slabé, ukazuje se být bez užitku.“

Úklady proti spravedlivému

- 12 „Počihejme si na spravedlivého^e, k ničemu nám není,
jen se protiví našim činům
a vytýká nám prohřešky proti Zákonu,
viní nás ze zrady na našem vychování.
13 Honosí se, že došel poznání Boha,
a sám sebe nazývá Hospodinovým služebníkem.
14 Stal se obžalobou našeho smýšlení,
je nám na obtíž i jenom na něj pohledět,
15 protože jeho život se nepodobá životu druhých
a jeho chování je úplně odlišné.
16 Má nás za zvrhlé
a vyhýbá se našim cestám jako nečistým.
Blahoslaví smrt jako konečný úděl spravedlivých
a vychloubá se, že jeho otcem je Bůh.
17 Pohledme, zda jsou jeho řeči pravdivé,
a přezkoumejme, jak to s ním nakonec dopadne.
18 Jestliže spravedlivý je Božím synem, Bůh se ho ujme
a vytrhne ho z rukou protivníků.
19 Vyzkoušejme ho tupením a mučením,
ať poznáme jeho mírnost
a přesvědčíme se o jeho trpělivosti.
20 Odsudme ho k potupné smrti,
zda dojde zastání, jak říká.“

Zaslepenost svěvolníků

- 21 To zamýšleli, ale důkladně se zmýlili,

^e Není jasné, jde-li o určitého jedince [sr Iz 53] nebo o spravedlivé všeobecně. Církev vztahuje oddíl na Ježíše Krista.

: Mt 27,43 J 5,18 (18) Ž 22,9 (19) : 1Pt 2,21n (23) < Gn 1,27 : Sír 17,1

- neboť je zaslepila jejich špatnost.
22 Nepoznali Boží tajemství
ani nepočítali s odměnou za zbožnost
a neuvážili, jaké odplaty dojdou bezúhonné duše.
23 Bůh totiž stvořil člověka k neporušitelnosti
a učinil ho obrazem vlastní nepomíjivosti.
24 Dáblou^f zívistí však vešla do světa smrt,
a kdo patří k němu, zakusí ji.

Odměna spravedlivých

- 3** 1 Duše spravedlivých jsou však v Boží ruce
a trýzeň smrti se jich nedotkne.
2 V očích nemoudrých vypadali jako mrtví,
v jejich skonu se spatřovala záhuba,
3 v jejich odchodu od nás jejich zánik.
Oni však jsou v pokoji.
4 I kdyby se lidem zdálo, že jsou trestáni,
mají plnou naději na nesmrtelnost.
5 Po malém utrpení dojdou velikého dobrodiní,
neboť Bůh je vyzkoušel
a shledal je hodnými sebe.
6 Protřibil je jako zlato v tavicí peci
a přijal je jako zápalnou obět.
7 V čas Božího navštívení zazáří
a rozletí se jako jiskry po strnisku.
8 Budou soudit pronárody a vládnout nad lidmi
a Hospodin bude jejich králem na věky.
9 Kdo na něho spoléhají, porozumějí pravdě,
a věrní zůstanou při něm účastni jeho lásky,
vždyť milost a milosrdenství patří jeho vyvoleným^h.

^f Výklad Gn 3,1, kde had svedl ženu; v hadovi vidí dábla i Zj 12,9 20,2.

^g Jde o prastarou představu, že spravedliví budou nástrojem v ruce Boží k potrestání svěvolníků [sr Abd 18 Za 12,6].

^h svatým + a on navštíví své vyvolené, O'S (≈ O'A; sr 4,15).

(3,1) Dt 33,3; Ž 89,22 (3) Iz 57,2 (4n) 2K 4,17 5,1—10 (6) : Jb 23,10
Př 17,3 (7) Da 12,3 Mt 13,43 (8) Ž 149,7n 1K 6,2 (9) J 8,32 (11)

Úděl svévolníků

- 10 Avšak svévolníci ponесou trest podle toho, jak smýšleli, že nedbali na spravedlivého a odpadli od Hospodina.
 11 Kdo pohrdá moudrostí a kázní, je ubožák; marná je jejich naděje, zbytečná námaha a bez užitku jejich skutky.
 12 Jejich ženy jsou pošetilé, jejich děti zlé, jejich rod prokletý.

Potěšení a zavržení

- 13 Blaze ženě neplodné, která je bez poskvrny, když nepoznala lože hříchuⁱ, získá plod při navštívení duší.
 14 Blaze i kleštěnci, který se nedopustil nepravosti svou rukou,

ani nezamýšlel nic zlého proti Hospodinu; dostane zvláštní odměnu za svou věrnost a nejjádoucnější úděl v Hospodinově chrámu.

- 15 Neboť slavný je užitek dobrého úsilí a kořen rozumnosti je nevyvratitelný.
 16 Ale děti cizoložníků se nevydaří, símě nezákonného lože zajde.
 17 I když se dožijí vysokého věku, nebudou je mít ve vážnosti a jejich stáří bude nakonec beze cti.
 18 Když zemřou brzy, nebudou mít naději ani útěchu v den soudu.

4 Hrozný konec čeká nevěrné pokolení.

- 1 Lepší je bezdětnost při ctnostném žití; památka na ctnost je nesmrtelná a dochází uznání u Boha i u lidí.
 2 Kde je přítomna, tam její příklad táhne, a když pomine, probouzí *aspoň po sobě* touhu. I na věčnosti se skví ověčená

ⁱ Nejde tu o důraz na panenství, nýbrž o výstrahu před pohlavním stykem, který Zákon zakazoval (sr 3,16 4,3,6).

: Př 1,7 (12) Sír 41,5 (13) : Iz 54,1 (14) Iz 56,3—5 (16) Mal 3,5 Žd 13,4 Sír 16,4 (4,1) : Ž 112,6 Př 10,7 (3) Jb 8,13 Sír 23,25 40,15 (4) Sír 16,4 (7)

- jako vítěz v čestně vedeném boji i.
 3 Zato množství potomstva svévolníků není k ničemu; co vzešlo z neřesti, nezapustí hluboké kořeny a nezpevní svůj základ.
 4 I když *to* na čas rozbují do větví, co stojí nepevně, vítr vyviklá a nápor víchrů vyvrátí z kořene.
 5 Nedorostlé větve budou olámany, jejich ovoce nebude k užitku a jako nezralé ani k jídlu, k ničemu se nebude hodit.
 6 Děti zrozené z nezákonného spojení jsou při výsledku svědky nepravosti rodičů.

Plnost života nespočívá v dlouhověkosti

- 7 Umře-li spravedlivý třeba předčasně, dojde odpočinutí,
 8 neboť ctihodné stáří *nezáleží* v dlouhém věku^k ani se neměří počtem let.
 9 *Ty pravé* šediny pro člověka je rozumnost a život bez poskvrny je *ten pravý* dlouhý věk.
 10 Protože se líbil Bohu, *Bůh* jej miloval, a protože žil mezi hříšníky, byl přenesen l.
 11 Byl vzat, aby špatnost nezměnila jeho smýšlení a lest nesvedla jeho duši.
 12 Neboť kouzlo neřesti zastírá dobro a vír vášně převrací nezkaženou mysl.
 13 Kdo se ukázal dokonalým v krátkosti, dosáhl plnosti dlouhého věku.
 14 Jeho duše byla milá Hospodinu, a proto pospíšil *vyvést ji* z prostředí nepravosti m. Lidé tomu přihlíželi, ale nepochopili *to*, ani si nevzali k srdci,

^l Obraz je vzat z řeckých her, při nichž vítěz býval ověčen (sr 1K 9,24—27).

^k Podle staršího biblického stanoviska byla naopak dlouhověkost dokladem Boží přízně (sr Gn 25,8 Ex 20,12 Ž 91,16).

^l Zřejmě narážka na přenesení Henocha (Gn 5,24), jenže na rozdíl od Henocha nezůstane spravedlivý ušetřen smrti.

^m Smrt spravedlivých je chápána jako doklad jejich vyvolení a současně jako odmítnutí cesty svévolníků.

Iz 57,1n (9) Př 16,32 Sír 25,4—6 (10) : Gn 5,24 Sír 44,16 Žd 11,5 (12) : 1K 15,33 (18) Ž 37,13 : Ž 2,4 59,9 (19) Ž 109,13 : Iz 14,15,19

- 15 že milost a milosrdenství *patří* jeho vyvoleným
a že ochraňuje své svaté.
- 16 Spravedlivý svou smrtí odsuzuje žijící svévolníky,
mládí pak, jež došlo rychlého konce,
letité stáří nespravedlivého.
- 17 Budou vidět jen skonání moudrého,
ale nepochopí, jak o něm Hospodin rozhodl
a k čemu ho zachoval.
- 18 Uvidí *to* a pohrdnou *jím*,
ale Hospodin se jim vysměje.
- 19 A budou zneuctěnou mrtvolou,
navěky pohrdání i mezi mrtvými.
Neboť on je srazí po hlavě, že ani nehlesnou,
vyvrátí je do základů
a až do konce zůstanou úhorem, ocitnou se v mukách
a jejich památka zanikne.
- 20 Při zúčtování svých hříchů přijdou zlomeni strachem
a jejich nepravosti je usvědčí tváří v tvář.

Pozdní lítost svévolníků

5

- 1 Spravedlivý tehdy s velkou neohrožeností předstoupí
před ty, kdo ho sužovali
a pohrdali jeho úsilím.
- 2 Při pohledu *na něho* budou zachvázeni hrozným strachem
a užasnou nad *jeho* nečekanou spásou.
- 3 S úzkostným povzdechem
si pro sebe kajícně řeknou:
- 4 „To je ten, kdo nám byl kdysi k smíchu
jako příklad potupy, nám pošetilým!
Jeho život jsme považovali za nesmyslný
a jeho konec za bezectný.
- 5 Jak to, že je připočten k Božím synům
a že jeho úděl je mezi svatými?
- 6 Zbloudili jsme z cesty pravdy,
světlo spravedlnosti nám nezasvítilo,
slunce nám nevzešlo.
- 7 Naplno jsme se vydali po stezkách nepravosti a záhuby,
neschůdnými pustinami jsme se plahočili

{20} : J 16,8 Ř 2,16

{5,1} : Př 14,19 {5} : Lv 19,2 {6} : Mal 3,20 {7} : Jb 24,13

- a cestu Hospodinovu nepoznali.
- 8 Čím nám prospěla domýšlivost?
A k čemu je nám, že jsme se chvástali bohatstvím?
- 9 To všechno přešlo jako stín
a jako prchavá zvěst,
jako loď brázdící rozvlněnou hladinu;
když propluje, nelze nalézt její stopu
ani dráhu jejího kýlu ve vlnách.
- 11 Nebo jako když pták proletí vzduchem
a nikde se nenajde známka jeho letu;
v lehkém vzduchu bičovaném úderý křídel
a rozráženém mocným máváním svištících perutí
se nenajde ani náznak toho, že tudy proletěl.
- 12 Nebo jako když šíp vystřelený na cíl
protne vzduch a ten se hned spojí,
takže jeho dráhu už nelze poznat.
- 13 Podobně i my, sotva se narodíme, už zanikáme,
ani jsme nemohli ukázat jakýkoli náznak ctnosti,
ale umožili jsme se vlastní špatností.
- 14 Naděje svévolníka je jako chmýří unášené větrem,
jako drobné jíní stržené vichřicí,
jako dým rozptýlený větrem,
zmizí jako vzpomínka na hosta, který týž den odchází.

Spravedliví budou v ruce Boží navěky

- 15 Spravedliví však žijí navěky;
jejich odměna je u Hospodina,
Nejvyšší o ně pečuje.
- 16 Obdrží slavné království
a krásnou čelenku z ruky Hospodinovy,
neboť pravici je přikryje
a svou paží je ochrání.
- 17 Vezme si *jako* zbroj své rozhorlení
a vyzbrojí stvoření k odvetě *proti* nepřítelům.
- 18 Oděje se spravedlností *jako* pancířem
a *jako* přilbu si nasadí neúplatný soud.
- 19 *Jako* neprorazitelný štít si vezme svatost.
- 20 Naostří přísný hněv jako meč,

{9} Jb 8,9 Ž 39,7 {14} Ž 1,4 : Jb 13,25; Ž 102,4 {15} Ž 112,6 Př 10,30
{16} Př 4,9 1K 9,25 {17n} Iz 59,17n

- a svět s ním půjde do boje proti pobloudilcům.
 21 Blesky vyletí jako přesně zamířené šípy
 z napjatého luku mraků a zasáhnou cíl.
 22 Krupobití se vymrští jako z praku, plné hněvu,
 vody moře se proti nim rozbouří,
 a proudy řek je bez milosti zaplaví.
 23 Zvedne se proti nim mohutný vítr
 a rozpráší je jako smršť;
 nepravost obrátí v pustinu celou zemi
 a zločinnost vyvrátí trůny vládců.

CHVÁLA MOUDROSTI

Napomenutí vrchnostem

6

- 1 Nuže slyšte, králové, mějte rozum,
 poučte se, soudcové končin země.
 2 Naslouchejte, kdo ovládáte davy,
 a pyšněte se množstvím pronárodů.
 3 Vždyť moc vám byla dána od Hospodina
 a vládu *vám svěřil* Nejvyšší.
 On si ověří vaše skutky a přezkouší záměry.
 4 Měli jste sloužit jeho království,
 ale nebyli jste správnými soudci,
 Zákon jste nezachovávali
 a nejednali jste podle Boží vůle.
 5 Děsivě a rychle na vás přijde:
 přísný soud stihne předáky.
 6 Nepatrnému se dostane milosrdenství,
 zato mocní budou tvrdě pohnáni k odpovědnosti.
 7 Neboť Vladař všech neustoupí před nikým,
 nedá se ovlivnit *žádnou* veličinou;
 vždyť on učinil malého i velkého
 a o všechny stejně pečuje.
 8 Mocné však čeká přísný výsledek.
 9 Vám tedy, vládcové, *platí* má slova,

(6,1) Ž 2,10 (2n) Př 8,15n Ř 13,1 (12) Př 8,17 : Iz 65,1 Jr 29,13n

- abyste se naučili moudrosti a nepadli.
 10 Kdo svatě střeží, co je svaté, budou uznáni za svaté,
 a kdo se o tom dají poučit, najdou omluvu.
 11 Buďte tedy žádostivi mých slov,
 dychtíte poučit se z *nich*.

Moudrost se dává člověku poznat

- 12 Moudrost září a nevadne,
 ochotně se dává spatřit těm, kdo ji milují,
 a najít těm, kdo ji hledají.
 13 Všem, kdo dychtí po *jejím* poznání, sama vychází vstříc.
 14 Kdo ji hned zrána vyhledá, nebude se namáhat,
 najde ji sedící u svých dveří.
 15 Přemýšlet o ní je ta pravá rozumnost,
 a kdo kvůli ní bdí, je brzy bez starostí.
 16 Sama obchází a hledá, kdo jsou jí hodni,
 na *jejích* stezkách se jim vlídně ukazuje
 a v každé myšlence se s nimi setkává.
 17 Počátkem *rozumnosti* je nejpříjemnější touha poučit se,
 a péče o poučení, *to je láska k ní*.
 18 Láska pak *znamená* zachovávat její zákony;
 dbát *jejích* zákonů je zárukou neporušenosti.
 19 A neporušenost přibližuje *člověka* k Bohu.
 20 Tak touha po moudrosti přivádí *až* ke království.
 21 Máte-li tedy ve vážnosti své trůny a svá žezla,
 vy vládcové nad lidem,
 musíte ctít moudrost, abyste kralovali navěky.

Záchrana světa je v moudrosti

- 22 Co je moudrost a jak vznikla, *vám* povím,
 a nebudu skrývat před vámi tajemství.
 Od začátku jejího *zrození* ji budu sledovat,
 odhalím, co je o ní známo,
 a nepominu pravdu.
 23 Nepůjdu s tím, kdo bledne závistí,
 protože takový nebude mít na moudrosti podíl.

(14) Př 8,34 (16) Př 1,20n (17) Př 4,7 (22) : Jb 28 (23) Jk 3,14n

- 24 Hojnost moudrých je spásou světa
a rozvážný král je pilířem lidu.
25 Proto se vzdělávejte mými výroky a budete mít z *toho*
užitek.

Stejný počátek života všech lidí

7

- 1 Také já jsem smrtelný člověk, stejný jako všichni,
potomek toho, který jako první byl učiněn ze země.
V matčině lůně jsem byl utvářen v tělo,
2 po desetⁿ měsíců jsem v krvi houstl
z mužského semene po slastném spojení v spánku.
3 A když jsem se narodil, nadechl jsem vzduch společný *všem*
a spočinul na zemi, kde *všichni* stejně trpí,
a první zvuk vydal jsem v pláči, stejně jako všichni.
4 Vychován jsem byl v plénkách a ve starostech.
5 Vždyť nikdo z králů neměl jiný počátek žití;
6 vstup do života je u všech jeden, stejný je i odchod.

Moudrost je nad všechny dary

- 7 Proto jsem se modlil a byla mi dána rozumnost,
vzýval jsem *Boha*, a přišel ke mně duch moudrosti^o.
8 Jí jsem dal přednost před žezly a trůny,
bohatství jsem pokládal za nic ve srovnání s ní,
9 nepostavil jsem jí naroveň nejdražší kámen.
Všechno zlato je vzhledem k ní jen hrst písku,
a *všechno* stříbro má proti ní cenu bláta.
10 Miloval jsem jí nad zdraví a krásu,
dal jí přednost před světlem *dne*,
protože její záře nepohasíná.
11 Všechno dobré mi přišlo spolu s ní,
jejím prostřednictvím nezměrné bohatství.
12 Radoval jsem se ze všech věcí, protože je řídí moudrost,
ale nevěděl jsem, že ona je jejich rodičkou.
13 V dobrém úmyslu jsem se *jí* naučil, bez závisti se o ni dělím,

ⁿ Započatý měsíc se počítal za celý.

^o Jednak se tu připomíná Šalomounova modlitba z 1Kr 3,6—9, jednak obsahuje oddíl polemiku proti božnostním nárokům staroorientálních vládců včetně římských císařů.

(7,1) Gn 2,7; Ž 139,13 (7) 1Kr 3,6—9.12 (8n) Jb 28,15—18 (11) 1Kr

- její bohatství *pro sebe* neukrývám.
14 Ona je pro lidi nevyčerpatelným pokladem;
kdo jej získali, připravili si přátelství s Bohem,
doporučení dary, které s *sebou* nese výchova.

Bůh je zdroj všeho poznání

- 15 Kéž mi dá Bůh mluvit uvážlivě
a smýšlet podle toho, co mi bylo dáno.
Neboť on sám je průvodcem k moudrosti
a usměřňuje moudré.
16 Neboť v jeho ruce jsme i my i naše slova,
i všechna rozumnost a rukodělná dovednost.
17 On mi dal právě poznání toho, co je,
abych znal uspořádání vesmíru a působení živlů,
18 počátek, konec a střed časů,
střídání slunovratů a proměny *ročních* dob,
19 koloběhy roku a postavení hvězd,
20 povahu živočichů a pudy šelem,
sílu duchů i myšlení lidí,
rozmanitost rostlin a léčivou moc kořenů.
21 Poznal jsem věci skryté i zjevné,
všem naučila mne strůjkyně všeho — moudrost.

Vznešenost a krása moudrosti

- 22 Neboť v ní je duch myslící a svatý,
jedinečný a *přitom* mnohotvárný, *duch* jemný,
hbitý, pronikavý, neposkvrněný,
spolehlivý, neproměnný, milující dobro, čínorodý,
23 nespoutaný, dobročinný, lidumilný,
pevný, bezpečný, klidný,
všemohoucí, všeobzírající,
prostupující všechny duchy,
rozumné, čisté a přejemné p.
24 Nad každý pohyb je moudrost pohyblivější,

^p Duch moudrosti je charakterizován 21 přívlastky, tedy číslem velevsatým (= 3×7), zdůrazňujícím božskou podstatu moudrosti.

3,13 10,21n (15n) : Př 16,1 (20) 1Kr 5,13 (21) : Př 8,22—31 (22)
: Jk 3,17 (26) : J 1,9 Kol 1,15

svou ryzostí proniká a prostupuje všecko.

- 25 Je dechem Boží moci,
čirým výronem slávy Všemohoucího;
proto nic poskvrněného se do ní nevloudí.
- 26 Je odleskem věčného světla,
nezkaleným zrcadlem Božího působení
a obrazem jeho dobrotivosti.
- 27 Je jediná, *ale* může všechno,
setrvává v sobě samé, a *přece* vše obnovuje,
v *každém* pokolení vchází do svatých duší
a vytváří Boží přátele a proroky.
- 28 Bůh totiž miluje jen toho,
kdo přebývá spolu s moudrostí.
- 29 Ona je nádhernější než slunce
i než jakékoli postavení hvězd.
Je-li porovnána se světlem *dne*, ukáže se, *že je* převyšuje.
- 30 Po něm totiž nastupuje noc,
kdežto *žádné* zlo nepřemůže moudrost.
- 8 1 *Moudrost* se mocně šíří od jednoho konce *světa* na druhý
a ušlechtilé všechno spravuje.

Moudrost učí rozumět Božím skutkům

- 2 Zamiloval jsem si ji a od svého mládí *ji* vyhledával,
zatoužil jsem přivést si ji jako nevěstu
a stal jsem se milovníkem její krásy.
- 3 Slávu urozenosti *ji* dodává společenství s Bohem;
sám Vládce všeho si ji zamiloval.
- 4 Je zasvěcena do Božího vědění
a řídí volbu jeho skutků.
- 5 Je-li v životě vytouženým pokladem bohatství,
v čem spočívá větší bohatství než v moudrosti,
která všechno působí?
- 6 Když rozumnost *úspěšně* působí,
kdo je větší strůjkyní všeho nad ní?
- 7 A miluje-li kdo spravedlnost a,
jejím dílem jsou ctnosti;
ona vyučuje rozvaze a rozumnosti,
- 9 Spravedlnost jako všeobecná ctnost zahrnuje v sobě čtyři základní
ctnosti, mezi nimiž je jmenována i spravedlnost v užším slova smyslu
a rozumnost. Výčet odpovídá řeckým představám o ctnostech.

spravedlnosti a statečnosti,
nad které v lidském životě není nic prospěšnějšího.

8 Touží-li někdo též po bohatých zkušenostech,
ona ví o věcech dávno minulých a naznačuje budoucí,
zná dikazové postupy i řešení hádanek,
předvídá znamení a zázraky
i výsledky časů a věků.

Moudrost znamená mnohý zisk

- 9 Rozhodl jsem se tedy přivést si ji a žít s ní,
protože vím, že mi bude rádkyní k dobrému
a utěsitelkou v starostech a zármutku.
- 10 Pro ni dojdou slávy u zástupů
a úcty u starců, *já* mladík.
- 11 Budu shledán bystrým v úsudku
a v očích vládců vzbudím obdiv.
- 12 Budu-li mlčet, budou vyčkávat,
ozvu-li se, budou naslouchat,
a když se rozhovořím,
položí si ruku na ústa.
- 13 Skrze ni dojdou nesmrtelnosti
a těm, kteří *přijdou* po mně, zanechám věčnou památku.
- 14 Budu vládnout lidem a pronárody se mi podrobí r.
- 15 Obávaní vládcové dostanou strach, až o mně uslyší,
ve shromáždění lidu se ukáží dobrý a statečný na bojišti.
- 16 Až se vrátím domů, odpočinu si u ní,
pobývat s ní nepůsobí trpkost
a spoluzítí s ní není trápením,
ale potěchou a radostí.
- 17 Když jsem si to promyslel
a svým srdcem uvážil,
že nesmrtelnost se váže s moudrostí,
18 že v jejím přátelství je právě potěšení,
v práci jejích rukou nevyčerpatelné bohatství,
v její stále společnosti *že je* rozumnost
a v účasti na jejích slovech proslulost,
chodil jsem sem a tam a hledal, jak bych si ji přivlastnil.
- ^r Údaj z 1Kr 5,1 dotažený k vládě mesiášově (sr Ž 2,8 18,48 aj.).
(8,10) : 1Kr 3,28 10,6n (13) : Ž 112,6 Sír 39,9 (14) : 1Kr 5,1 (16)
Př 3,17n :: Kaz 1,18 (21) Sír 1,1 Jk 1,5

- 19 *Narodil jsem se jako nadaný hoch*
a byl jsem obdařen citlivou duší s;
20 že jsem byl nadto dobrý, dostalo se mi neposkvrněného
těla.
21 Když jsem však poznal, že *moudrosti* se nezmocním jinak,
než dá-li mi ji Bůh,
— a to už byla známka, že jsem pochopil, či je to
milostivý dar —,
obrátil jsem se na Hospodina, modlil se k němu
a prosil ho z celého srdce:

Prosba o získání moudrosti

9

- 1 Bože *našich* otců, milosrdný Hospodine,
ty jsi učinil všechno svým slovem
2 a ve své moudrosti jsi vytvořil člověka,
aby vládl nad tvory, kterým jsi dal vzniknout,
3 a aby spravoval svět v svatosti a spravedlnosti
a konal soud s upřímnou duší,
4 daruj mi moudrost, která sídlí u tvého trůnu,
a nevyklučuj mne z počtu těch, kdo ti slouží.
5 Vždyť jsem tvůj služebník a syn tvé služebnice,
člověk křehký a krátkého věku,
který *jen* málo chápe právo a zákony.
6 I kdyby byl někdo dokonalý mezi lidskými syny,
bez moudrosti od tebe nebude znamenat nic.
7 Tys mě vyvolil za krále svého lidu
a za soudce svých synů a dcer.
8 Řekl jsi, abych zbudoval chrám na tvé svaté hoře
a oltář ve městě, kde přebýváš,
podle podoby svatého stánku, který jsi od počátku
připravil.
9 S tebou je moudrost, která zná tvoje díla
a byla při tom, když jsi tvořil svět.
Ona ví, co se líbí tvým očím

^s Starozákonně by se řeklo: „stal jsem se duší...“ [tak doslovně i Gn 2,7: ‚duše živá‘ ve smyslu ‚živý tvor‘]. Pod vlivem řeckého dualismu se v Knize moudrosti odděluje ‚duše‘ od těla jako jeho samostatná složka.

(9,1) Sfr 42,15 (2) Gn 1,28 (4) :1Kr 3,9; :Bár 3,29 (5) Ž 86,16
116,16 (8) 2S 7,13 1Kr 5,19; Ex 25,9 (9) Př 8,22—31 (11) Př 2,7

- a co je správné podle tvých přikázání.
10 Sešli ji ze svatých nebes,
od trůnu své slávy ji pošli,
aby byla se mnou a pracovala,
abych poznal, v čem máš zalíbení.
11 Ona ví všechno a rozumí *všemu*,
rozvážně mne povede v mém konání
a zachová mne ve své slávě.
12 Potom *ti* budou příjemné mé skutky,
spravedlivě budu soudit tvůj lid
a budu hoden trůnu svého otce.
13 Neboť pozná vůbec člověk Boží záměry
a dovede si představit, co je vůle Hospodina?
14 Myšlení smrtelníků je nedokonalé
a naše uvažování pochybné,
15 neboť pomíjivé tělo zatěžuje duši^t
a pozemský stan je břemenem pro mysl naplněnou^u
starostmi.
16 Stěží postihujeme to, co je na zemi,
s námahou vysvětlujeme, co máme na *dosah* ruky.
Kdo prozkoumá to, co je na nebesích?
17 Kdo by poznal tvou vůli, jestliže ty *bys mu* nedal
moudrost
a z výšin *mu* neposlal svého svatého ducha?
18 *Jen* tak se lidé na zemi dostali na správnou cestu
a naučili se tomu, co se ti líbí;
jen moudrost je zachránila.

Moudrost řídila všechny události už od stvoření člověka

10

- 1 Toho, který byl vytvořen jako první^u, otce světa,
moudrost ochránila, když byl stvořen samotný,
a vytrhla jej z *jeho* vlastního pádu v.

^t Doklad helénistického myšlení, jímž bylo zvláště diasporní židovstvo ovlivněno.

^u Biblická zpráva o stvoření (Gn 1,27n) se chápe jako stvoření jednotlivého člověka — muže, který je tudíž viděn jako osamělý. Žena byla stvořena až dodatečně (sr 1Tm 2,13).

^v První pád je zmíněn, jen aby byla zdůrazněna spásná moc moudrosti, ale vůbec není zhodnocena hloubka vzpoury člověkovy vůči Stvořiteli a jeho titánské touhy, být jako Bůh^t (Gn 3,5).

(13) Iz 40,13n Ř 11,34 1K 2,16 (15) :Ř 7,14n (16) : Iz 55,9

- 2 Dala mu sílu, aby nade vším panoval.
 3 Když pak od ní odstoupil *ten* nespravedlivý ve svém hněvu, zahynul *pro své* bratrovražedné zášti.
 4 Zemi kvůli němu zatopenou znovu zachránila moudrost; *do bezpečí* přepravila spravedlivého na prostém dřevě.
 5 Když došlo k zmatku mezi pronárody pro jejich
 jednomyslnost v nepravosti,
 rozpoznala spravedlivého, uchovala ho Bohu bez úhony
 a zachovala jej, že zůstal statečný přes soucit s *vlastním*
 dítětem.
 6 Ona vyrvala spravedlivého ze *středu* hynoucích
 svévolníků,
 takže unikl ohni padajícím na Pětiměstí^w.
 7 Svěděctvím o jejich zvrácenosti je dosud pustá dýmající
 země,
 rostliny s nikdy nedozrávajícími plody
 a solný sloup^x, jenž se *tam* tyčí jako připomínka nevěřící
 duše.
 8 Protože nechali moudrost stranou,
 nejenže *sami* utrpěli škodu tím, že nepoznali dobré věci,
 nýbrž i potomkům zanechali pomník *své* nerozumnosti,
 aby nemohlo být skryto, v čem padli.
 9 Moudrost však vyrvala své služebníky z tísně.
 10 Spravedlivého, když prchal před hněvem bratra,
 vedla přímými cestami,
 ukázala mu království Boží,
 dala mu znalost svatých věcí,
 skrze *jeho* pachtění jej přivedla k zámožnosti,
 a jeho námahu bohatě odměnila.
 11 Když jej lakotou utiskovali, byla s ním
 a pomohla mu k bohatství.
 12 Uchránila ho před nepřáteli,
 zabezpečila před těmi, kdo strojí úklady,
 a tuhý zápas rozhodla v jeho *prospěch*,

^w Pětiměstí = Sodoma, Gomora, Adma, Sebójim a Sóar (Gn 10,19 13,10 19,23n Dt 29,22 Oz 11,8).

^x Narážka na pověst o Lotově ženě (sr Gn 19,26).

(10,1) : Gn 2,7; : Gn 3,6 (2) Gn 1,26.28 (3) Gn 4,8 (4) Gn 7,7 1Pt 3,20
 (5) Gn 11,1–9; Gn 12,1–3; Gn 22,1–19 (6) Gn 19,15–29 2Pt 2,6–8
 (7) Gn 19,26 (10) Gn 27,41; Gn 28,10–22 (11) Gn 31,1–9.38–42 (12)
 Gn 31,21 32,23–32 Oz 12,4n (13) Gn 37,12–36; Gn 39,7–12 (14)

- aby poznal, že zbožnost je nade vše silnější.
 13 Neopustila spravedlivého, když byl prodán,
 vyrvala ho z hříchu.
 14 Sestoupila s ním do jámy,
 ani v poutech ho neopustila,
 až mu přinesla královské žezlo
 a moc nad jeho utlačovateli.
 Ukázala, že jeho tupitelé jsou lháři,
 a dala mu věčnou slávu.
 15 Moudrost vyrvala svatý lid a jeho potomstvo bez úhony
 z *moci* pronároda utiskovatelů.
 16 Vešla do duše Hospodinova služebníka *Mojžíše*
 a proti obávaným králům se postavila zákraky a
 znameními.
 17 Dala zbožným odplatu za jejich námahu,
 vedla je podivuhodnou cestou,
 za dne jim byla stínem
 a za noci hvězdnou září.
 18 Převedla je přes Rudé moře v
 a provedla spoustou vod.
 19 Jejich nepřátele zatopila
 a vyrvala zase z hlubin propasti.
 20 A tak spravedliví obrali svévolníky z
 a opěvovali tvé svaté jméno, Hospodine,
 a jednomyslně chválili tvou vítěznou ruku.
 21 Neboť moudrost otevřela ústa němých
 a dala srozumitelně *promluvit* i jazyku nemluvnat.

- 11** 1 Moudrost přivedla ke zdaru jejich dílo rukou svatého
 proroka.
 2 Prošli neobývanou pouští
 a na neschůdných místech rozbíjeli stany.
 3 Postavili se na odpor protivníkům a nepřátele zahnali.

v V kanonických knihách se mluví o Rákosovém moři (např. Ex 15,22).
^z Knihy Mojžíšovy tuto podrobnost neuvádějí; jde zřejmě o tradici domyšlejší údaj z Ex 14,30.

Gn 37,24 39,20; Gn 40,14n; Gn 41,37–45 Ž 105,7–23 (15) Ex 3,7–10
 (16) Ex 7,1–10 (17) 13,21n 14,19n (18) Ex 14,29 Ž 78,13 (19) Ex
 15,1 (21) : Ž 8,3 Mt 21,16
 (11,1) Dt 34,10 Oz 12,14 : Dt 18,15.18 (2) Dt 32,10 (3) Ex 17,13 (4)

ÚVAHY NAD VYJITÍM Z EGYPTA

Žízeň Izraelců a žízeň Egyptanů

- 4 Když žíznili a volali k tobě,
byla jim dána voda ze strmé skály
a tak utišili žízeň z tvrdého kamene.
- 5 Neboť to, čím byli trestáni jejich nepřátelé,
stalo se jim dobrodiním, když trpěli nedostatkem.
- 6 Místo proudu řeky stále tekoucí,
jež byla zkalena nečistou krví
- 7 z trestu za rozkaz vraždit nemluvnata,
dal jsi jim nečekaně hojnost vody.
- 8 Tím, jak tehdy žíznili, ukázals jim,
jak jsi potrestal jejich protivníky:
- 9 neboť z toho, co sami zakoušeli
— i když byli káráni milosrdně —,
poznali, jak se trápili svévolníci souzení v hněvu.
- 10 Jedny jsi zkoušel jako otec, který poučuje,
druhé jsi trestal jako přísný král, který odsuzuje.
- 11 Ať byli daleko nebo blízko, doléhala na ně stejná trýzeň,
12 neboť se jich zmocnil dvojnásobný zármutek
a nářek při vzpomínce na minulé věci.
- 13 Když totiž uslyšeli, že tresty na ně seslané posloužily
oněm k dobrému,
pochopili, že jedná Hospodin.
- 14 Toho, kterého kdysi odložili a zavrhli a jehož se
s výsměchem zřekli,
na konci událostí obdivovali a,
když trpěli jinou žízní než spravedliví.

^a Odložení Mojžíše (sr níže 18,5) v ošatce do rákosí při břehu Nilu (Ex 2,3) bylo důsledkem faraónova nařízení o usmrcení novorozených chlapců (Ex 1,22). Od faraónova dvora byl často zapuzen, ale podle pověsti se mu Egyptané později obdivovali, když svůj lid bezpečně provedl mořem i pouští.

Ex 17,6 Nu 20,11 Dt 8,15 Ž 105,41 :1K 10,4 (6) Ex 7,17n (7) Ex 1,22 (14) Ex 2,3 Sk 7,19—21 (15) :Mdr 6,1—4 (22) Iz 40,15 (24) Gn 1,31 : Ž 145,8n

Nesmyslnost uctívání zvířat

- 15 Za jejich nerozvážené myšlení plně bezpráví,
pro něž v bludu sloužili nerozumným plazům, bezcenným
nestvůrám,
poslals na ně za trest množství nerozumných živočichů^b,
16 aby poznali, že čím kdo hřeší, tím také bývá trestán.
- 17 Vždyť tvoje všemohoucí ruka,
která stvořila svět z beztvaré hmoty^c,
neváhala na ně poslat smečku medvědů a lité lvy
18 nebo dosud neznámé, nově stvořené šelmy plné zuřivosti,
jež soptí ohnivý dech,
nebo netvory chrlící s duněním dým,
jimž z očí srší ohnivé blesky.
- 19 Ty by je mohly nejen rozsápat skokem,
ale i zahubit hrůzou svého pohledu.
- 20 I bez toho však mohli padnout jediným dechnutím,
postižení spravedlivým trestem,
a rozprášení dechem tvé moci.
Ale ty jsi všechno uspořádal s mírou, počtem a vahou.

Boží všemocnost a láska

- 21 Ty můžeš vždycky prosadit svou svrchovanou moc
a síle tvé paže nikdo neodolá.
- 22 Neboť jako prášek na misce vah je před tebou celý svět
a jako kapka ranní rosy padající na zem.
- 23 Nade všemi se smilováváš, protože všechno můžeš,
nehledíš na hříchy lidí, jen aby činili pokání.
- 24 Miluješ všechno, co je,
a neošklivíš si nic z toho, co jsi učinil,
vždyť bys ani nemohl připravit něco, co bys měl v nenávisti.
- 25 A jak by mohlo cokoli trvat, kdybys ty to nechtěl,
anebo být zachováno, kdybys to nepovolal k bytí?

^b Zvláštní kult Egyptanů spočívající v uctívání svatých zvířat byl „egyptskými ranami“ (Ex 7—12) prokázán jako nesmyslný. Současně těmito ranami byla prokázána i nemohoucnost egyptských božstev (Ex 12,12 Nu 33,4).

^c Nejde tu o otázku po věčnosti hmoty, nýbrž o vyznání, že teprve Božím stvořitelským zásahem všechno nabývá tvar i smysl a přestává být beztvarým a nesmyslným chaosem (sr Gn 1,2).

²⁶ Šetříš všecko, protože to je tvé,
Panovníku, který miluješ život.

Soud jako příležitost k nápravě

- 12**¹ Tvůj neporušitelný duch je ve všem.
² Proto jen pozvolna káráš chybuující.
 Připomínáš jim, v čem hřeší, a napomínáš je,
 aby opustili zlo a uvěřili v tebe, Hospodine.
³ Pojal jsi nenávist k dávným obyvatelům své svaté země,
⁴ protože páchali to nejhorší,
 prováděli čáry a bezbožné orgie.
⁵ Nelítostně vraždili děti,
 pojídali lidské maso i vnitřnosti a krev
 při hodech v kruhu zasvěcenců ^d.
⁶ Rodiče vraždící bezbranné dětské duše
 jsi chtěl vyhubit rukou našich otců,
⁷ aby země tobě nade všechny vzácná
 přijala důstojné obyvatele — Boží služebníky.
⁸ Ale i je jsi ušetřil, byli *to* lidé,
 a jako předvoj svého vojska jsi poslal sršně,
 aby je pomalu vyhladili.
⁹ Ne že bys nemohl v bitvě vydat svévolníky spravedlivým
 do rukou
 nebo je naráz vyhubit hroznými šelmami, popřípadě
 tvrdým slovem.
¹⁰ Soudil jsi je pomalu, a tím jim dával příležitost k pokání.
 Nebylo ti neznámo, že jejich původ je zlý,
 jejich špatnost vrozená,
 a že se jejich myšlení nezmění navěky.
¹¹ Bylo to od počátku plémě prokleté ^e.
 Jejich hříchy jsi nechával bez trestu,
 ale ne proto, že by ses někoho obával.
¹² Vždyť kdo ti může říci: „Cos to udělal?“
 Kdo se postaví na odpor tvému soudu?

^d Kenaanská modloslužba je popisována obrazem z helénistických mystérií.

^e Narážka na prokletí Kenaana Noem (Gn 9,25).

(12,2) Kaz 11,9n 1Pt 2,1 (4) Dt 12,31 18,10n Ž 106,36—38 (5) : Lv 18,21 : 2Kr 21,6 (6) Nu 33,51—56 Dt 20,16—18 (7) Dt 11,12 (8) Ex 23,28 Dt 7,20 Joz 24,12 (11) Gn 9,25 (12) Jb 9,12 (13) Iz 44,6 (15)

Kdo tě obviní, zahynou-li národy, které jsou tvým dílem?
 Kdo proti tobě vystoupí, aby se zastal provinilých lidí?
¹³ Vždyť kromě tebe není jiného Boha, který se o všechno
 stará,
 abys *musel* dokazovat spravedlivost svého soudu.
¹⁴ Není král ani vládce, který by ti mohl činit výtky kvůli
 těm, které jsi potrestal.

Boží lid se může dát poučit soudy nad pohany

- ¹⁵ Protože jsi spravedlivý, spravuješ všechno spravedlivě
 a pokládáš za nedůstojné své moci,
 abys odsoudil toho, kdo si trestu nezasloužil.
¹⁶ Neboť tvá síla je zdrojem spravedlnosti,
 a to, že vládneš nade všemi, činí tě shovívavým ke všem.
¹⁷ Ukazuješ *svou* sílu těm, kdo nevěří v *tvou* svrchovanou
 moc,
 a usvědčuješ z drzosti ty, kdo ji znají.
¹⁸ Ačkoli vládneš silou, soudíš mírně
 a zacházíš s námi s velkou shovívavostí.
 Neboť kdykoli bys chtěl své moci užít, je ti po ruce.
¹⁹ Tímto vším jsi naučil svůj lid,
 že spravedlivý má být i lidumilný,
 a svým synům jsi dal dobrou naději,
 jestliže hříšným nabízíš příležitost k pokání.
²⁰ Trestal-lis s takovou zdrženlivostí a ohledy
 nepřátele svých služebníků, třebaže byli hodni smrti,
 a dával jim čas i příležitost, aby opustili od zloby,
²¹ jak ohleduplně jsi teprve soudil své syny,
 s jejichž otcí ^f jsi uzavřel přísežnou smlouvu *plnou* příslibů
 dobra?

²² Bereš-li nás do kázně, pak naše nepřátele bičuješ
 tisícero násobně víc,
 abychom pamatovali na tvou dobrotu, když soudíme,
 a abychom doufali ve slitování, když jsme souzeni.

^f Nejprve s Abrahamem (Gn 12,2n 17,1—5 22,16—18), pak i s dalšími (Gn 26,3n.24 50,24 aj.).

: Jb 10,7 (18) : Ž 115,3 (19n) Mt 5,44 Ř 9,22 (21) Gn 12,7 (22)
 : Ž 25,7 Mt 7,11 (24) Ř 1,23 (25—27) Ex 7,14—10,29 + 12,29n

- ²³ Proto i ty, kteří vedli nerozumný život v nespravedlnosti, jejich vlastními ohavnostmi jsi trýznil.
- ²⁴ Neboť na cestách bludu daleko zabloudili, když měli za bohy to, co je i mezi zvířaty nejdopornější; tak se dali oklamat jako nerozumná nemluvnata.
- ²⁵ Proto jako na nerozvážné děti jsi na ně poslal soud, kterým jsi je uvedl v posměch.
- ²⁶ A protože nedali na výstrahu, když byli pokáráni
posměchem,
zakusili soud přiměřený Bohu s.
- ²⁷ A tak se v utrpení rozhněvali na ty, které měli za bohy. Když viděli, že jsou kvůli nim trestáni, poznali *jako* pravého Boha *toho*, kterého dříve odmítali znát ^h.
- Proto též na ně dolehl vrcholný trest.

Nesmýslnost modlářství

13

- ¹ Vskutku nicotní jsou od přírody všichni lidé, kterým nebylo dáno znát Boha. Ze všeho dobrého, co mají před očima, nedokázali poznat toho, který je, a z pohledu na dílo nerozpoznali Tvůrce ⁱ.
- ² Ale oheň, vítr nebo rychlý mrak, hvězdný kruh, dravé vodstvo nebo nebeská světla považovali za světovládne bohy.
- ³ Jestliže unesení jejich krásou je pokládali za bohy, tím spíše měli poznat, oč lepší je jejich Pán, neboť on, *té* krásy Prapůvodce, vše stvořil.
- ⁴ Jestliže žasli nad *jejich* mocí a působením, měli z nich pochopit, oč mocnější je ten, kdo je uspořádal.
- ⁵ Neboť z velikosti a krásy tvorů může být srovnáním poznán původce jejich bytí.
- ^g Narážka na smrt prvorozených (Ex 12,29), kteří jako nástupci a zástupci svých otců měli jednou být obětníky a modlitebníky svých rodin; bez jejich prostřednictví nebude možné spojení s bohy.
- ^h Poznali sice (Ex 8,15,24 9,27n), ale setrvali ve své zatvřelosti (sr Ex 5,2). Rozhodli se proti Bohu a skončili pohlcení „protibožským živlem“, mořem (Ex 14,28 15,1—18).
- ⁱ Představa boha-stvořitele jako umělce vychází z řecké náboženské oblasti.

(13,1) Ř 1,19n : Ex 13,14 (2) :: Dt 4,19 : 1Kr 19,11 Jb 31,26—28 (6)

- ⁶ Ale ovšem, zasluhují malou výtku: zřejmě bloudí při hledání Boha a ve snaze *ho* nalézt.
- ⁷ Zabývají se totiž jeho dílem a zkoumají *je*, ale spoléhají na *svůj* zrak, neboť je krásné, co vidí.
- ⁸ Nelze je však omluvit,
- ⁹ neboť jestliže dokázali tolik poznat, že byli schopni probádat svět, jak to, že nenašli hned Pána těchto věcí?

Nerozumnost uctívání výrobků lidských rukou

- ¹⁰ Ubozí ti, kdo doufají v mrtvé věci, kdo nazývají bohem kdejaký výtvar lidských rukou, zlato a stříbro, umělecké výrobky, napodobeniny zvířat nebo neužitečný kámen, dílo rukou z dávné *doby*.
- ¹¹ Když nějaký řezbář porazí vhodný strom, oloupe obratně všechnu kůru, úhledně jej opracuje a zhotoví užitečné nářadí pro domácí potřebu;
- ¹² toho, co při práci odpadlo, použije k přípravě pokrmu, aby se nasýtil.
- ¹³ Ten z odřezků, který se k ničemu nehodí, dřevo zkroucené a samý suk, vezme a ve volném čase pečlivě ořeže, dovedně a důmyslně jej ztvární, až dostane obraz člověka
- ¹⁴ nebo vytvoří podobu nějakého obyčejného zvířete. Natře *to* suříkem, jeho povrch obarví na červeno a každou vadu na něm barvou zakryje.
- ¹⁵ Připraví pro to vhodné umístění, postaví to ke stěně a připevní skobou.
- ¹⁶ Postará se, aby to nepadlo, neboť ví, že si to samo nemůže pomoci. Vždyť je to obraz, který potřebuje, aby se mu pomáhalo.
- ¹⁷ Modlí se *k tomu* za majetek, za své manželství a děti, a nestydí se mluvit k bezduché věci. Vžívá kvůli zdraví bezmocný předmět.

: Sk 17,27 (10—19) Iz 44,9—20 Jr 10,3—5

- 18 Žadoní o život u něčeho, co je mrtvé,
škemrá o pomoc na tom, co není ničeho schopné,
o zdar cesty na něčem, co nedokáže udělat ani krok;
19 o výdělek, zdar v podnikání a úspěšné *dílo vlastních*
rukou
se obrací o pomoc k tomu, jehož ruce pomoci nemohou.

Poblouzení modlářů nezůstane bez trestu

- 14¹ Když se zase jiný připravuje k plavbě
a hodlá se pustit přes divoké vlny,
vzývá dřevo, chatrnější než plavidlo, které jej nese.
2 *Lodku* ovšem vymyslila touha po výdělku
a zhotovila ji moudrost řemeslníka;
3 ale tvá prozřetelnost, Otče, ji řídí,
neboť tys i mořem razil cestu,
a vlnami bezpečnou pouť.
4 Ukazuješ, že můžeš zachránit ze všeho,
i kdyby někdo nezkušený vyplul na *moře*.
5 Chceš, aby plody tvé moudrosti nezůstaly nevyužity,
proto i kusu dřeva svěřují lidé svůj život,
na člunu proplouvají příbojem a bezpečně přistanou.
6 Už na počátku, když vymírali zpupní obrové i,
uchýlila se naděje světa do člunu,
a řízena tvou rukou zanechala světu semeno *nového*
pokolení.
7 Požehnané dřevo, které je nástrojem spravedlnosti,
8 ale zlořečené to, z něhož byla vyřezána *modla*,
jakož i ten, kdo ji vyrobil.
On proto, že *to* udělal,
a ono, ač pomíjející, že bylo nazváno bohem.
9 U Boha je ve stejné nenávisti jak svévolník, tak *čin* jeho
svévole,
10 a potrestán bude výrobek spolu se svým výrobcem.
11 Proto trest postihne i modly pronárodů,
že se staly ohavností v Božím stvoření,

¹ Narážka na Gn 6,4, kde však hebrejský text tyto „obry“ nazývá zrůdami. „Naděje světa“ byl Noe.

(14,3) Ž 104,24n 107,23—28 : Ž 77,20 Iz 43,16 (5) Ž 107,29n (6) Gn 6,1—4 Sír 16,7 Bár 3,26—28; Gn 8,7 (8) Dt 27,15 Ž 115,4—8 135,15—18 (11) Iz 2,18.20 Jr 10,11.14n Za 13,2 (12) Lv 20,4—6 Dt 31,16n

- pohoršením pro lidské duše
a osidlem pro nohy nemoudrých.
12 Vždyť počátkem nemravnosti k je vymyšlení model,
a jejich vytváření je zkázou života.
13 Nebyly od počátku, ani nepotrvají navěky.
14 Přišly na svět z lidských pověr,
a proto je čeká rázný konec.
15 *Tak třeba* otec, zdrcený krutým žalem
nad dítětem náhle *mu* odňatým, zhotoví *jeho* obraz
a hned začne mrtvé *dítě* ctít jako boha
a od své čeledi vyžaduje *slavit* svátky a *zachovávat*
obřady.
16 Časem se bezbožný obyčej rozšířil
a byl zachováván jako zákon.
17 Z nařízení vládců se vzdávala úcta i jejich sochám,
když je lidé nemohli uctívat osobně,
protože bydlili daleko.
Proto, aby si osobu jim vzdálenou zpodobili,
udělali si viditelný obraz uctívaného krále,
a tak nepřítomnému pilně pochlebovali, jako by byl
přítomen.
18 A k rozmachu té úcty i u těch, kteří *ho* neznali,
příspěla ještě ctižádost umělce.
19 Zřejmě aby se svému mocnáři zalíbil,
vyobrazil ho svým uměním v co nejkrásnější podobě.
20 Dav pak, uchvácen půvabem díla,
toho, který byl ještě nedávno ctěn jako člověk,
nyní pokládal za *samo* božstvo.
21 A to se stalo všem živoucím léčkou:
zotročení neštěstím nebo krutovládou
přiřkli lidé nesdělitelné jméno kamenům a dřevům.
22 Dále nezůstalo při tom, že bloudí v poznání Boha;
žijí nadto pod tak silným náparem nevědomosti,

^k Nemravností se označuje modloslužba s jejími orgiastickými slavnostmi příznačnými pro Přední Východ. Izrael propadal tomuto „smilstvu“, když porušoval věrnost Hospodinu a oddával se cizím božstvům (sr Nu 14,33 2Kr 9,22 Jr 2,20 Oz 4,12 5,4 6,10 aj.).

(20n) Sk 12,22n : Da 3,1—7 (22) Ř 1,24n (23) Lv 18,21 (24—26) Lv 18,22n Ř 1,26—31

- že strašlivé zlo nazývají pokojem.
- 23 Zabíjejí děti k obětem a konají tajné obřady nebo bujně hostiny s prostopášnými obyčejí.
- 24 Ani v životě ani v manželství nedbají už čistoty, jeden druhého úkladně vraždí nebo trápí cizoložstvím.
- 25 Všude se mísí krveprolití a vraždy, krádež a podvod, zkáza, nevěra, vzpoura, křivopřísežnictví, osočování čestných, nevděk za dobrodiní, poskvřňování duší, pohlavní zvrácenost, rušení manželství, smilstvo a cizoložství.
- 27 A tak služba modlám nehodným jména je počátkem, příčinou i koncem všeho zla.
- 28 *Modláři* buď bujně hýří nebo prorokují lži nebo neřádně žijí nebo se bez ostychu dopouštějí křivopřísežnictví.
- 29 Věří na bezduché modly, a když křivě přísahají, spoléhají, že nebudou potrestáni.
- 30 Ze dvou důvodů však na ně přijde spravedlivý *rest*: Za to, že zvráceně smýšleli o Bohu a drželi se model, a že podváděli křivou přísahou, a pohrdli tak svatostí.
- 31 Nikoli moc těch, které vzývají při přísaze, ale *rest určený* hříšníkům vždy stíhá viníky za jejich provinění.

Víra v Hospodina ochranou před modlářstvím

15

- 1 Ty, Bože náš, jsi dobrotivý a věrný, shovívavý a všechno spravující milosrdenstvím.
- 2 Neboť i když zhřešíme, jsme tvoji a uznáváme tvou moc; nebudeme však hřešit, protože víme, že patříme tobě.
- 3 V poznání tebe je celá spravedlnost a zvědět o tvé moci je kořen nesmrtnosti.
- 4 Nás neomámil neblahý lidský výmysl ani neužitečná námaha malířů stínů, postava pomalovaná pestrými barvami.
- 5 Pohled na ně vzněcuje žádostivost pošetilců, že zatouží po bezduché postavě mrtvého obrazu.
- 6 Milují zlo a takových nadějí hodni jsou ti, kdo *modly* vyrábějí i ti, kdo *po nich* dychtí a je uctívají.

Kdo zhotovuje modly, nepoznal Stvořitele

- 7 Také hrnčírů hněte pracně měkkou hlínu a vytváří pro naši potřebu různé *nádoby*. Ze stejné hlíny dal se do vytváření nádob k počestným účelům, ale i opačným, vše jedno. K čemu má ta která *nádoba* sloužit, určuje hrnčírů.
- 8 S daremnou námahou vytváří ze stejné hlíny bůžka, který není k ničemu.
- Sám nedávno vznikl ze země a zanedlouho se vrátí tam, odkud byl vzat, až bude požádán, aby odevzdal svou duši.
- 9 On se však nestará o to, že jednou zchřadne a že má kratičký život. Závodí se zlatníky a stříbrotepci, napodobuje kovolitce a vidí slávu v tom, že vyrábí podvrhy.
- 10 Jeho srdce je popel, jeho naděje bezcennější než *prach* země a jeho život bezvýznamnější než bláto,
- 11 protože nepoznal toho, který jej vytvořil, vdechl mu čínorodou duši a vložil do něho životodárný dech,
- 12 nýbrž usoudil, že je život *pouhá* zábava, a žití že je výnosný trh. Na všem prý je třeba vydělávat, i na špinavosti.
- 13 Ovšem on ví lépe než kdokoli jiný, že hřeší, když vyrábí z hlíny země rozbitelné nádoby i sochy bůžků.
- 14 Nadmíru pošetilí a bláhovější než duše děcka jsou všichni nepřátelé tvého lidu, kteří si jej podrobili.
- 15 Uznali za bohy i všechny modly pohanů, které neužívají zraku, aby viděly, ani chřípí, aby vdechovaly vzduch, ani uší, aby slyšely, ani prstů na rukou, aby hmataly, a jejichž nohy jsou neschopné chůze.
- 16 Udělal si je *jen* člověk,

(15,1) Ex 34,6 (7) Ř 9,21 : Iz 45,9 Jr 18,6 (8) Gn 2,7 3,19; Kaz 12,14 2K 5,10 (10) : Iz 44,20 (11) : Dt 32,15; Gn 2,7 (16) : Gn 2,7 Kaz 12,7

vytvořil je *ten*, kterému byl duch *jen* propůjčen,
neboť žádný člověk nedokáže vytvořit boha *ani jen* sobě
podobného.

- 17 *Sám* je smrtelný a zlovolnou rukou dělá neživou věc,
sám je znamenitější než předměty, které uctívá;
on přece dostal život, ony však nikoli.
18 *Lidé* uctívají i zvířata, dokonce ta nejodpornější,
jež jsou v porovnání s jinými nejtupější,
19 a nejsou ani hezká, aby po nich někdo toužil,
jak se to při pohledu na zvířata někdy stává,
a nadto se *jim* nedostalo Boží chvály ani jeho požehnání.

Rány egyptské a ochrana Izraelců

- 16** 1 Proto byli zaslouženě potrestáni podobnými *stvůrami*
i potrápeni množstvím odporné havěti.
2 Svému lidu jsi namísto takového trestu prokázal
dobrodiní.
Podle *jejich* žádosti jsi jim připravil neobvyklou
pochoutku — pokrm z křepelek.
3 Kdežto pokrmu žádostiví *Egyptané*
pozbyli i potřebné chuti k jídlu
pro ošklivost zvířat, která na ně *Bůh* poslal.
Ale *tvoji věrní*, kteří jen krátce trpěli nouzí,
měli účast na neobvyklé pochoutce.
4 Na tamty, jako utiskovatele, musila přijít neodvratná
nouze,
ale těmto se mělo ukázat, jak jsou jejich nepřátelé
sužováni.
5 I když na ně dolehla hrozná zuřivost šelem
a oni hynuli uštknutím plazících se hadů,
tvůj hněv netrval až do konce.
6 Pro výstrahu byli jen trochu postrašení;
vždyť dostali znamení *záchrany*¹,
jež jim připomínalo příkazy tvého zákona.
7 Kdo se obrátil *k tomu znamení*, nebyl zachráněn tím, co
viděl,

¹ Příběh s bronzovým hadem Ohnivcem (Nu 21,4—9) přivádí Izraelce
k nové poslušnosti Hospodina a stává se (podle Mdr 16,8) i svědec-
tím pro Egyptany o Hospodinově moci.

{16,2} Ex 16,11n Nu 11,31n {5} Nu 21,6n {6} Nu 21,8n :2Kr 18,4

- ale tebou, zachránцем všech.
8 A tím jsi přesvědčil naše nepřátele,
že ty jsi *ten*, kdo vysvobozuje z každého zla.
9 *Egyptané* mřeli po bodnutí kobylek a much,
a nebyl nalezen lék na *záchranu* jejich života,
protože si zasloužili, aby se na ně snesl takový *trest*.
10 Tvé syny však neudolaly ani zuby draků m chrlících jed,
neboť tvé milosrdenství *jim* vyšlo vstříc a uzdravilo je.
11 Byli uštknuti, aby pamatovali na tvé výroky,
a zase rychle zachráněni,
aby neupadli do hlubin zapomenutí
a nebyli vyloučeni z tvých dobrodiní.
12 Neuzdravily je léčivé byliny ani obklad,
ale tvé slovo, Hospodine, které všechno hojí.
13 Ty máš moc nad životem i smrtí,
přivádíš do bran podsvětí i vyvádíš z *nich*.
14 Člověk může svou špatností zabít,
ale nemůže přivést zpět ducha, který odešel,
ani osvobodit duši ze zajetí *smrti*.
15 Nelze uniknout tvé ruce.
16 Svévolníci, kteří odmítali tě znát,
byli ztrestáni tvou silnou paží;
sužovaly je nevidané lijáky a krupobití,
pronásledovaly je neúprosné bouře
a oheň je pohlcoval.
17 A to nejpodivnější: Ve vodě, která vše hasí,
síla ohně tím více rostla.
Tím *řád* světa bojuje za *ochranu* spravedlivých.
18 Neboť někdy plamen polevil,
takže nespálil zvířata seslaná na svévolníky,
aby na vlastní oči poznali, že je pronásleduje Boží soud.
19 Jindy zas plane oheň pod vodou silněji než ve výhni,
aby zničil, co se zrodilo z nespravedlivé země.

^m Řecký výraz *drakón* může označovat i hada; v textu se zdůrazňuje
mimořádnost, ba nadpřirozenost jevu.

{7} :J 3,14 Ž 103n {9} Ex 8,16—20 10,4—15 {13} Dt 32,39 1S 2,6
Tób 13,2 {15} Ž 139,7—12 {16} Ex 9,24n Ž 78,47n {20} Ex 16,14n

Chléb z nebe

- 20 Svůj lid jsi naopak nasýtil pokrmem andělů;
aniž se museli namáhat, poskytovals jim hotový chléb
z nebe,
přinášející plné uspokojení
a vyhovující každé chuti.
- 21 To, cos jim daroval, ukázalo tvůj láskyplný vztah k tvým
dětem,
splňovalo přání toho, kdo to přijímal,
a měnilo se podle jeho libosti.
- 22 Pokrm podobný sněhu a ledu odolal ohni a neroztál,
aby poznali, že plody nepřátel
ničil oheň planoucí v krupobití
a šlehající v lijavcích;
- 23 Oheň však zapomněl na vlastní sílu,
aby se spravedliví mohli nasýtit.
- 24 Neboť stvoření poddané tobě, svému Tvůrci,
stupňuje sílu, aby trestalo nespravedlivé,
a zmírňuje ji, aby činilo dobrodiní těm, kteří ti důvěřují.
- 25 Proto se tehdy měnilo ve všem
a sloužilo tvé štědrosti, která všechno živí
podle potřeby prosících,
- 26 aby se tví synové, které sis, Hospodine, zamiloval,
poučili, že člověka neživí jen různé druhy plodů,
nýbrž že tvé slovo zachovává ty, kdo v tebe věří.
- 27 Vždyť to, co nebylo zničeno ohněm,
roztálo hned, jakmile se zahřálo pod prchavým paprskem
slunce,
- 28 aby vešlo ve známost, že je ti třeba děkovat dřív, než
vyjde slunce,
a s ranním úsvitem přicházet k tobě s modlitbou.
- 29 Neboť naděje nevděčného roztaje jako zimní jinovatka
a odteče jako neúčinná voda.

Ž 78,25 105,40 (25) Ž 104,27n 136,25 145,15n (26) Dt 8,3 Mt 4,4
(27) Ex 16,21 (28) Ž 5,4 55,17n Sir 39,5

Egyptská tma a ohnivý sloup

17

- 1 Velké a neprobadatelné jsou tvé soudy,
proto nevědomé duše zbloudily.
- 2 Svévorníci, kteří měli za to, že smějí utlačovat svatý
spoutání temnotou a věznění dlouhou nocí, [národ,
leželi zavřeni pod střechami jako vydědění věčné
Prozřetelnosti.
- 3 Mysleli totiž, že se s tajnými hříchy
skryjí pod temným závojem zapomenutíⁿ;
byli však rozptýlení, hrozně přestrašení
a vyděšení přeludy.
- 4 Ani skryše, kde se schovali, je neuchránila od strachu.
Děsily je zvuky znějící ze všech stran
a zjevovaly se jim ponuré příšery s chmurnými tvářemi.
- 5 Sehemocnější oheň neměl sílu svítit
ani jiskrná záře hvězd
nemohla prozářit onu děsivou noc.
- 6 Ukazovalo se jim jenom
ohniště samo od sebe hořící, šířící strach.
Ochromeni úlekem z onoho vidění, dosud nikdy
nespatřeného,
považovali to, co viděli, za ještě horší.
- 7 Neúčinné byly jejich čarodějně kejkle
a znalosti, jimiž se vychloubali, se ukázaly jako hanebný
klam.
- 8 Ti, kdo slibovali, že zaženou z nemocné duše hrůzy
a zmatky^o,
sami onemocněli směšnou úzkostí.
- 9 I když je nestrašilo nic děsivého,
vyplašení hemžením havěti a syčením plazů
hynuli strachem
a nechtěli pohledět ani do vzduchu,
před nímž nelze nikam uniknout.
- ⁿ Trest je vyměřen podle zásady odvety. Viníci se chtěli se svými hříchy ukrýt v temnotě, temnota (sr Ex 10,21—23) je proto stihla. V temnotě však hyne život; sr že první stvořitelství čin Boží bylo stvoření světla (Gn 1,3) jako předpokladu života.
- ^o Na příkladu bezmocnosti egyptských věštců (Ex 9,11) odmítá autor praktiky filosofů, věštců a zaklínačů své doby.

(17,1) Ž 92,6n Ř 11,33—36 (2) Ex 10,21—23 (3) Jb 15,20 (9) Jb 18,11

- 10 Neřest se totiž sama usvědčuje ze zbabělosti;
tuší vždy něco zlého, protože má zlé svědomí.
- 11 Neboť strach neznamená nic jiného
než vzdát se podpory rozumného uvažování.
Čím je v nitru člověka vyhlídka na pomoc menší,
12 tím více si uvědomuje, že nezná příčinu, která působí
trápení.
- 13 Ti pak, kteří té vskutku bezmocné noci,
jež vystoupila z hlubin podsvětí,
spali obvyklým spánkem,
14 byli buď štvání strašidelnými přízraky
nebo ochromeni ochabnutím duše,
neboť na ně padla náhlá a nečekaná úzkost.
- 15 A tak každý zůstal *ležet* tam, kde upadl,
uvězněn a zavřen *jako* v žaláři, *aniž* byl *spoután*
v železech,
- 16 ať byl rolník nebo pastýř
nebo nádeník osamělý v lopotě;
kde kdo byl zastižen, musil se podvolit nezbytnosti,
všichni byli svázáni jedním řetězem temnoty.
- 17 Ať to byl šumot vánku,
ať libý ptačí zpěv v košatých větvích,
ať hukot vody mohutně se valící,
ať dunivý rachot sesouvajících se skal,
- 18 ať neviditelný běh řítící se zvěře,
ať hlas řvoucích nejlítějších šelem,
ať ozvěna odražená z horských slují,
to vše jim nahánělo strach a zbavovalo je síly.
- 19 Vždyť jinak všechn svět byl ozářen jasným světlem
a práce v něm nerušeně pokračovaly,
- 20 jenom nad *Egyptany* se rozprostírala tíživá noc,
obraz temnoty, která je měla pohltnout.
- 18** Ale více než temnoty byli si oni sami břemenem.
1 Avšak tví svatí měli převelké světlo.
Egyptané slyšeli jejich hlas, ale neviděli jejich podobu.
A protože *Izraelci* netrpěli tak jako oni,
prohlašovali je za blažené,
2 děkovali, že se *jim* nemstí za dřívější křivdy,
a prosili o milost, že se prve postavili proti nim.

(18) : Lv 26,36

- 3 Nadto jsi *svým věrným* propůjčil ohnivý sloup
za průvodce neznámými cestami,
za slunce, jež *je* nepálilo při jejich slavném putování
pouští.
- 4 Kdo drželi ve vězení tvé syny,
skrže něž měl svět dostat nehynoucí světlo Zákona,
zasloužili si být zbaveni světla a uvěznění v temnotě.

Smrt prvorozených a vysvobození Izraele

- 5 Protože se uradili, že budou zabíjet nemluvnata svatých,
z nichž jedno dítě bylo odloženo a zachráněno,
odňal jsi jim za trest mnoho dětí
a společně je zahubil přívalem vod p.
- 6 Ona noc byla našim otcům předem ohlášena,
aby bezpečně věděli, jakým přisežným slibům uvěřili,
a byli pokojné myslí.
- 7 Tvůj lid očekával
záchranu spravedlivých a záhubu nepřátel.
- 8 Neboť čím jsi potrestal *naše* protivníky,
tím jsi oslavil nás, které sis povolal.
- 9 Vždyť zbožné děti dobrých *praotců*
skrytě přinášely oběť *velikonočního beránka*
a uložily si svorně božský zákon,
že svatí se budou rovným dílem podílet
na týchž věcech, ať příznivých, ať nebezpečných.
Už *tehdy* začali zpívat chvalozpěvy otců.
- 10 Odpověděl jim však neuspořádaný pokřik nepřátel
a šířil se žalostný nárek nad oplakávanými dětmi.
- 11 Stejným trestem byl postižen otrok i pán,
prostý muž trpěl tímž co král.
- 12 Všichni společně měli nesčetné mrtvé,
kteří zahynuli stejnou smrtí,
takže *je* živí nestačili pohřbívat,
když jedním rázem vymřel výkvět jejich potomstva.
- 13 Ti, kdo kvůli kouzlům a ničemu nechtěli věřit,
- P Opět trest vyměřený podle zásady odvety: co chtěli Egypťané způsobil Izraelcům, postihlo je, smrt za smrt.
q Týká se prvních egyptských ran (Ex 7,11.22 8,3).

(18,1) Ex 10,23 (3) Ex 13,21n; Ž 121,6 (4) : Iz 2,3—5 (5) Ex 1,22—
—2,10; Ex 12,29n; Ex 14,26—28 (10) Ex 11,6 12,30 (11) Ex 12,29

při smrti prvorozených uznali,
že ten lid je Božím synem.

14 Když totiž všude zavládlo hluboké mlčení
a noc ve svém běhu byla v půli cesty,

15 tvé všemohoucí slovo se náhle sneslo jako nelítostný
bojovník
z královského trůnu na nebesích doprostřed země
odsouzené k záhubě.

Jako britký meč přinášelo tvůj neodvolatelný rozkaz,

16 a když se zastavilo, naplnilo vše smrtí;
dotýkalo se nebe, a přitom stálo na zemi.

17 Hned nato se jim zjevily přízraky v hrozných snech
a přepadl je nenadálý strach.

18 Jedni tu a jiní tam padali polomrtví
a přitom vypovídali, proč umírají.

19 Sny, které je tak vyděsily, jim to předem naznačily,
aby nezemřeli bez vědomí, proč krutě trpí r.

20 I spravedlivých se dotkla zkouška smrti,
a na poušti postihla pohroma množství lidu,
ale hněv dlouho netrval.

21 Neboť muž bez úhony s se bez prodlení dal za ně do boje
vyzbrojen svou kněžskou službou,
modlitbou a kadidlem na usmíření.
Vzepřel se rozhořčení i učinil přítrž té ráně,
a tak ukázal, že je tvým služebníkem.

22 Zvítězil nad rozhněváním nikoli tělesnou silou
ani zásahem zbraně,
ale trestajícího odzbrojil slovem,
tím, že připomněl přísežné smlouvy dané otcům.

23 Neboť když mrtví leželi již nakupeni na sobě,
stanul uprostřed a zastavil tvůj hněv
a zatarasil mu cestu k živoucím.

24 Vždyť byl na jeho splývavém rouchu znázorněn celý svět
a slavná jména otců vyryta ve čtyřech řadách drahokamů,
a tvá velebnost byla na čelence jeho hlavy t.

r Jde zřejmě o myšlenku, jinde v bibli nedoloženou, že egyptští prvorození byli předem ve snu poučeni, proč je čeká smrt.

s Áron jako přímluvce (Nu 17,9—15).

t K popisu velekněžského roucha sr Ex 28.

(12) Nu 33,4 (13) Ex 4,22n Oz 11,1 (20n) Nu 17,6—15 (22) : Ex 32,11—15 (24) Ex 28 39 (25) : Ex 12,23

25 Tomu zhoubce ustoupil, toho se zalekl;
stačilo, že okusili hněv.

Přechod mořem a potrestání nekajících

19¹ Avšak na svévolnicích spočíval hněv bez milosti až do konce,

neboť Bůh předvídal i jejich budoucí činy,

2 jak totiž, až jim sami dovolí odejít
a pošlou je urychleně pryč,
zase změní své smýšlení a budou je pronásledovat.

3 Ještě když se zabývali smutečnými obřady
a naříkali u hrobů nebožtíků,

pojali jiný pošetilý záměr
a ty, které s naléhavými prosbami propustili,
nyní pronásledovali jako uprchlíky.

4 To nezbytí je plným právem hnalo do této krajnosti
a přimělo k tomu, že zapomněli, co se stalo,
aby jejich utrpení ještě zvýšil trest, kterého jim bylo třeba.

5 Zatímco tvůj lid podstoupil podivuhodnou cestu,
oni našli neobvyklou smrt.

6 Celé stvoření bylo ve své podstatě znovu přetvořeno u,
tak aby sloužilo tvým rozkazům
a aby tví služebníci byli zachováni bez úhony.

7 Objevil se mrak a zastínil tábor,
suchá země se vynořila, kde dříve byla voda.
Ukázala se volná cesta z Rudého moře

a zelenající se rovina na místě dravého proudu.

8 Všechn lid tudy prošel chráněn tvou rukou
a zíral s úžasem na ten div.

9 Jako koně se popásali
a jako jehňata poskakovali;
přitom chválili tebe, Hospodine, svého zachránce.

10 Měli ještě v paměti, jak země za jejich pobytu v cizině,
místo aby plodila zvířata, vydala komáry,

u Vysvobození Izraele z Egypta bylo chápáno jako nový stvořitelství akt Boží. Je stvořeno nové nebe a nová země, a moře už Boží vyvolené neohrožuje (sr Zj 21,1).

(19,2) Ex 14,5—9 (7) Ex 14,19—22 (9) Ex 15 : Iz 63,11—14 (14) : Gn

a řeka místo ryb vychrlila množství žab.
 11 Později spatřili nový druh ptáků,
 když puzení žádostí zatoužili po pochoutkách,
 12 neboť k jejímu uspokojení přilétaly pro ně křepelky od
 moře.

13 Na hříšníky však přišly tresty,
 ne bez předchozích výstrah mohutného *hromobití* a
 blesků v.

Právem trpěli za své zlé skutky,
 protože chovali zlovoulnou nenávisť k cizincům.
 14 V *Sodomě* nepřijali neznámé *hosty*, kteří k nim přišli,
 v *Egyptě* z hostů, svých dobrodinců, udělali otroky.
 15 A nejen to — *na soudu* jim to bude připočteno —,
sodomští přijali cizince nepřátelsky hned od počátku,
 16 kdežto *Egyptané* je přijali s poctami,
 dali jim podíl na svých právech^w,
 a *potom* je sužovali těžkými robotami.
 17 Byli také raněni slepotou
 jako *sodomští* u dveří spravedlivého *Lota*.
 Obklopen hlubokou temnotou
 hledal každý z *nich* cestu ke svým dveřím.

18 Neboť samy živly se proměňují
 jako na strunném nástroji mění tóny nápěvu *svě* jméno,
 ačkoli uchovávají vždycky *svůj* zvuk^x.
 To je dobře patrno z pozorování toho, co se událo.
 19 Pozemští živočichové se měnili ve vodní,
 a ti, kteří plavali, přestěhovali se z *vody* na souš v.
 20 Oheň měl ve vodě ještě větší sílu
 a voda zapomněla, že má schopnost hasit z.
 21 Naopak plameny nesžehly těla křehkých živočichů,

^v Tak podle židovského výkladu Ex 14,24.

^w Autor zřejmě přenáší současné postavení svého lidu v Egyptě do dávné minulosti.

^x Obraz poněkud násilný: Hudebník zahraje na svůj nástroj různé nápěvy, ačkoli každá struna má stále týž zvuk. Tak dovede Bůh volně nakládat i se svým stvořením a přetvářet je (v. 6).

^v Stáda Izraelců prošla mořem, zatímco záby zaplavily Egypt (Ex 8,1n).

když se ocitla v ohni,
 ani nerozpustily snadno tající nebeský pokrm podobný
 jíníz.

Závěrečný chvalozpěv

22 Ve všem tom, Hospodine, jsi zvelebil a oslavil svůj lid,
 nepohrdl jsi jím, byls při něm vždycky a všude.

SÍRACHOVEC

Jediná kniha ze všech kanonických i nekanonických spisů, která nás informuje jak o pisateli, tak o překladateli, je Moudrost Ježíše Síracha neboli Ecclesiasticus.

Druhý titul, který uvádí Vulgáta a který je doložen už církevním otcem Cypriánem (+ 258), charakterizuje tuto knihu jako „církevní“ spis, který byl užíván církví (řecky ekklésia) oproti synagóze, zvláště při výchově katechúmenů. Název Ecclesiasticus ji měl tedy postavit na roveň kanonické knize Kazatel (Ecclesiastes) jako dílo sloužící vzdělávání (O. Eissfeldt). Podle jiného výkladu však označení Ecclesiasticus bylo určeno pro knihy církví sice užívané, které však nebyly součástí palestinského kánonu (A. Bentzen).

Kniha Sírachovcova byla původně napsána hebrejsky, a to pravděpodobně v Jeruzalémě začátkem 2. stol. př. Kr. Jako autor je uveden Ježíša (řecky Jésús), syn Eleazara, syna Sírčova (50,27). Ve středověku se hebrejský originál ztratil, ale v r. 1896 byly v geníze (skladišti) starokáhirske synagógy, kam byly odkládány opotřebované a znehodnocené svítky Písma, nalezeny zlomky pěti rukopisů hebrejského textu knihy Sírachovcovy. Roku 1946 byly v Kumránu nalezeny další zlomky (k. 6,20—31 a 51,12—20) a konečně v r. 1964 v pevnosti

^z „Hromobití“ nebylo uhašeno „krupobitím“ (Ex 9,23n) a zničilo úrodu Egyptanů, kdežto Boží dary Izraelcům na poušti, křepelky a mana (Ex 16,4.12n), ohněm získaly.